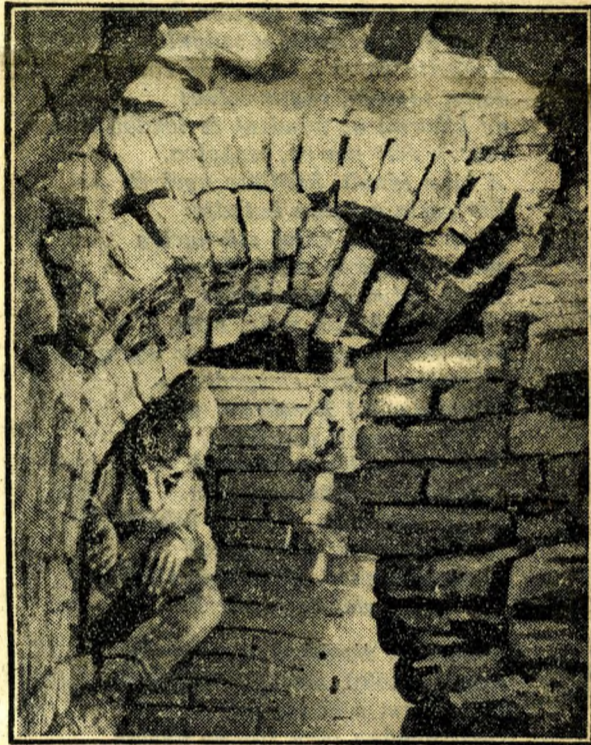

Feltárták a földalatti Budapest minden zugát

Négy év alatt 512 kilométert jártak be a föld alatt a bűvárok és a mérnökök — 1203 sötét uccája van a földalatti Budapestnek — Elkészült a kloakák térképe — Mi történt Budapest alatt kétezer év óta? Az emberi akarat küzdelme a szennyel, a bűzzel és a sötétséggel

(Saját tudósítónktól.) Bármilyen különösen hangzik, de így van: *tavaly még nem tudta Budapest, hogy mi van alatta.* Már nagyjában tájékozódott arról, hol szelik egymást a föld alatt a szennyecatornák és merre kanyarodnak. Félíg-meddig túljutottak a bűvárok a nagy munkán: *bejárni a földalatti Budapestet és pontosan le-*

A bűvár óatosan halad előre az omladozó csatornában. Ez a csatorna a Nyugati pályaudvar alatt van a gyorsáruforgalom vágányai alatt. A tegyük lezáródása eliszaposította a Csengery ucca és a Szondy ucca csatornáit.

mérni a szennyecatornák hosszúságát és mélységét. A pontos térkép azonban csak most készült el, amikor már a csatornahálózatnak nincs egyetlen hely és sötét rémület volt Budapest kloakája, amely szerteágazott a földalatti ismeretlenségben, ma pedig, ha rápillantunk a nagy munka nyomán készült térképre, a földalatti zugok, gödrök, üregek és csatornák tökéletesen megrajzolt hálózatát látjuk. Nincs többé földalatti titok, hűzös, pöcegödör rejtélyes földalatti barlang. Négy esztendő munkája teljes sikerrel járt. Zaitz műszaki főtanácsos vezetésével a főváros csatornaépítő vezérkara felfedezte és meghódította a földalatti Budapestet. A hódítás eredménye: a földalatti Budapest térképe.

Budapest vérkeringése a föld alatt

Hatvankilenc nagy lapból áll ez a térképgyűjtemény, amely pontos rajzot ad a kloakák minden beszögelléséről. Külön uccák ezek a föld alatt, a föld feletti uccák sötét kísérői. Mindenik-

Tojásalakú betőncsatornához érkezik el a bűvár. Jobbra fenn látható, hogyan torkollik be a csatornába egy ház gondatlanul vezetett csőcsatornája.

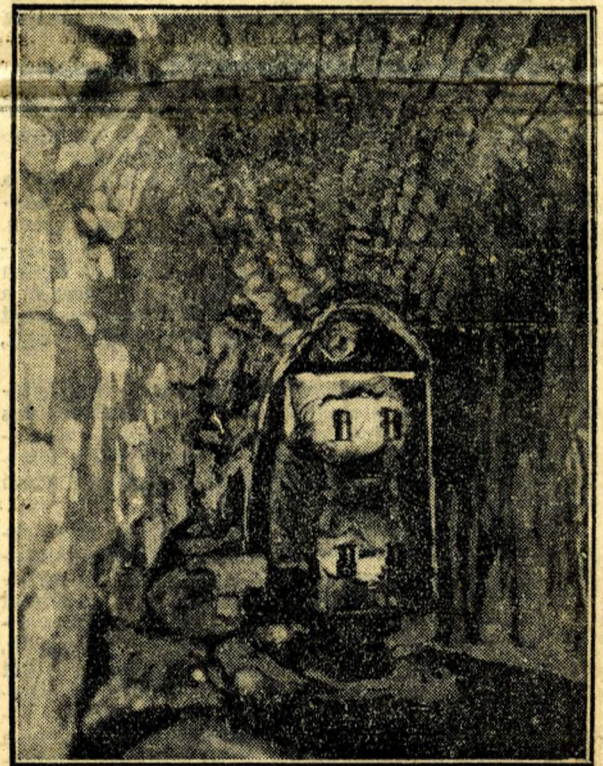
nek lemérték a hosszúságát, a szélességét, a mélységét és a felső szintjét. Apró számok jelzik ezeket a hajszálpontos adatokat ezen a fantasztikus térképen. A főcsatornák piros vonalak, a mellécsatornák pedig vékony, egymásba torkolló fekete szálak. Olyan ez a térkép, mintha egy rej-

télyes, nagy élőlény szervezetének *vérhálózatát* mutatná meg. Az aorta: a főcsatorna, a hajszálerek: a kis, kanyargós mellécsatornák és a szív: a központi, nagy szivattyútelep, amely az aorta-főcsatornákból beléjeömlő szennyvíztömeget remek szerkezetével megszűri. A megszűrt víz egy nagy, széles csatornán, a vénacsatornán át belezúdul a Dunába. A szennytömeg megmarad. Nagy, zárt kocsikba kerül és ezek a kocsik Budapest életének bűzös salakját kihordják Budapest határába, ahol a föld megtermékenyül tőle. Ez a termékeny föld táplálja ismét és tovább a nagy várost. Budapest szíve és vérhálózata így végzi folytonosan, szünet nélkül, láthatatlanul a mélységben tökéletes funkcióját. Salakot termel és salakból táplálkozik.

Kevesen tudják, hogy a külföld szakemberei mennyire csodálják. A szennykeringésnek ez a hibátlan és hiánytalan folyamata bámulatba ejti Párizs, London, Berlin és Bécs csatornaszabályozó és kloakaépítő vezéreit. Budapest szíve, a központi szennyvíztisztító készülék, kinn a Soroksári úton, olyan precíz finomsággal végzi el feladatát, hogy az elhasznált szennyvíz — bármilyen furesán hangzik, mégis az s csakugyan olyan, mint egy nagy élőlény vénája — *kristálytisztán ömlik a Dunába, amely lehőmpölyögteti a tengerig.* Es fenn, az élő Budapest, a nagy tüdő lélekezik és friss szennytömeeggel látja el Budapest beleit és véreireit: a szennyecatornákat.

512 kilométer

Hogy Budapest idáig jutott és szennyecatornáit fel- és lemérve, teljesen felfedezve, térképezve, megszámozva, rendbehozva és keresztül-kasul összejárva nem rejtegetnek titkot többé, ez elsősorban Zaitz műszaki főtanácsos érdeme, aki

A Vár alatt évszázadokkal ezelőtt épült terméskövekből ez a nagy csatorna, amely eliszaposodott. Itt találták a régi aranypénzeket és a bársony ruhafoszványokat.

négy év óta minden erejét megfeszítve, pihenés nélkül meghódította embereivel a földalatti csatornahálózatot.

A végeredmény: Budapestnek 512 kilométer hosszú csatornahálózata van a föld alatt. Négy évig kellett járnia a műszaki tanácsosnak embereivel együtt a földalatti Budapestet. Mintha valaki négy év alatt jutott volna el Budapesttől Münchenbe. Sok helyen csak nyomról-nyomra, fáklyafénnyel és acetilénlámpa-világításnál, beomlásokkal, szakadásokkal, iszapos lyukakkal és düledező falakkal küzdötte tudtak előrejutni. Es mindent megmértek. A régi, odvas gödröket kitisztították. Ahol a csatorna falnak ütközött, mint a zsákuca, ott továbbástak. Vizsgálták a csatorna anyagát, évszámok után kutattak a termésköveken, a szennyből száz- és ötszázéves limlomot halásztak ki és így próbálták megállapítani, hogy a földalatti Budapest egy-egy része mikor épült.

A régi feljegyzések, amelyeket a főváros csatornaosztályának okmánytárában őriznek, nagyon hiányosak és alig tájékoztatnak. Ezt a négyéves munkát kellett elvégezni ahoz, hogy nagy vonásokban kibontakozzék Budapest szennyecatornáinak története. Eddig Budapest semmit,

vagy pedig csak nagyon keveset tudott arról, hogy mi történt vele közel kétezer év óta a föld alatt. Kétezer év azért, mert már a Krisztus utáni első században csatornákat építettek a föld alatt a rómaiak. Nagy, évezerekes szünet következett ezután. Teljes csend és némaság a föld alatt. Csak néhány századdal ezelőtt fogtak hozzá Pesten a rendszeres csatornaépítéshez. Folytatták azt, amit a rómaiak 81-ben már elkezdtek.

A közel kétezer éves aquincumi csatornák ma is jobb állapotban vannak azoknál a szennyecatornánál, amelyeket a »Szépitő Bizottság« építtetett a múlt század elején. A rómaiak csatornáit 60—80 centiméter magasak, 40—50 centiméter szélesek, négyzetes keresztmetszetűek, lapos kövel vannak lefedve, ismeretlen, kitűnő, vízálló mésszel épültek, úgyhogy ma is sziklakemények.

Ötven év haladása

Zaitz főtanácsos külön kutatásokat végzett a csatornahálózat multjáról. Az ő adatai szerint 1839-ben a »Szépitő Bizottság« kiadta a város első építő rendszabályát, amely már csak azokban az uccákban engedélyez pöcegödört, ahol nem volt

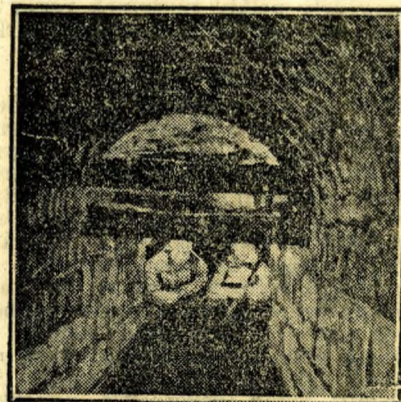
Az évekig tartó földalatti kőborlások során a bűvárok megtalálták a Podmaniczky ucca alatt ezt a nagy csatornaomlást, amely az egész környéken zavarta a szennyvíz lefolyását.

csatornázás. Ekkor már elég nagy csatornahálózata volt Budapestnek. A csatornahálózat további fejlődését is csak most lehetett rekonstruálni a föld alatt talált nyomok alapján. Most, amikor már Budapest csatornáját bejárták.

Budapest csatornahálózatának fejlődését négy hozzávetőleges adattal lehet megvilágítani:

1874-ben Budapest csatornahálózatának a hosszúsága:	95 kilométer.
1890-ben	219 kilométer.
1905-ben	313 kilométer.
1930-ban	512 kilométer.

Mielőtt Budapest rendszeres csatornázása kiépült, az uccák csatornáit a legrövidebb úton külön-külön mind a Dunába torkoltak. 1880-ban már majdnem minden belső uccának volt csatornája. Ettől kezdve a külső perifériák uccáit is egyre jobban kiépítették. A város egyre többet áldozott

Néhol rendszertelenül átvezették a gázcsöveket a csatornákra. Ezen a régi hibán nem tudott segíteni a modern csatornarendezés. Ez a csatorna az Aradi ucca alatt épült: úgynevezett kő- és téglaszekrénycsatorna. Itt kellesben nyomultak elő a földalatti Budapest felfedezői.

a csatornaépítésre, hogy szabaduljon a pöcegödör járványterjesztő kiparolgásától.

A pöcegödör most szünet meg igazán és ma már minden új ucca azonnal csatornát is kap,

amely beletorkollik a csatornahálózat nagy szövevényébe.

Lejárat a mélybe

A Nagykörúton télen füstölve gőzölög néhány *reklámtorony*. Az avatatlanok nem tudják, hogy a reklámtorony belsejéből a földalatti Budapestre vezet az út úgy, mint a párizsi *place de la Concorde* szabadságistennőinek szobortalapzatából. A legtágasabb és legkényelmesebb lejárát az *Üllői út és József körút sarkáról nyílik*. Innen a széles és tágas főcsatornában *csónakon le lehet evezni a szennyvízszűrő telepig*.

Aki itt leszáll, az csak keveset láthat a földalatti Budapest sötétségéből. Látványosságnak érdekes ugyan, de épúgy, mint ezeknek a soroknak az írója, más sem lát sokat a mellécsatornák zeg-zugaiból és rejtélyeiből. Az igazi nagy cselekedet az *egész csatornahálózat bejárása volt*.

Ezt a nagy cselekedetet csak négy év nehéz fáradságaival lehetett megvalósítani. Búvárok járták az ismeretlen csatornákat, *guggolva, hason csúszva, iszapban és szennyben gázolva*. Ki ne emlékezne Victor Hugo *Les misérables*-jára. Hugo leírja Párizs szennyecsatornáit, amelyekben vaktában bolyong a sebesült Marius-szal Jean Valjean. Az író említi azt a párbeszédet is, amely Napoleon és belügyminisztere között folyt le a Tuilleries udvarán Marengo és Austerlitz után.

— Sire, — szólt a belügyminiszter Napoleonhoz — tegnap láttam birodalmának legbátrabb emberét.

— Ki az az ember? — kérdezte nyersen a császár — Mit csinált?

— Nagy dolgot művelt, Sire.

Mit?

— *Megjárta Párizs szennyecsatornáit.*

Nem volt sokkal kisebb dolog bejárni és lemérni Budapest kloakahálózatát sem. *Párizsban a múlt század végén, Budapesten pedig most tör-*

PESTI NAPLÓ

ténik meg a teljes »bejárás«. Hugo a párizsi »bejárást« borzalmas hadjáratnak nevezte, éjszakai harenak a pestis és a fulladás ellen. Zaitz búvárai ép ilyen hősök voltak, mint párizsi kollégáik.

Küzdelem szennyel és iszappal

A város minden lejáró aknáján, amelyet vasrács fed el, *leeresztek a föld alá*. Nem tudták, merre mennék és hová lyukadnak ki. De mentek előre és nyomukban haladtak a mérőszerszámmal a mérnökök. *Néhol hat méter mélységbe kellett leszállani* és nem tudhatták, hogy mikor zuhannak szennyel telített pöcegödörbe. Felfedeztek *beomlásokat*, amelyek egy évszázadon át *megbénították a város alatt a szennyvízcirkulációt*. Ezek a szakadékok okozták, hogy *a környék levegője dögletesen bűzös volt és kikeltek a fertőzőbetegségek csirái*. A beomlott falakat eltávolították és betonból újra építették a hibás részeket.

A legrégebbi szakaszokon *a Vár és a budai Fő ucca alatt régi pénzeket, ékszereket, ruhafoszlányokat találtak*. Néhol az iszapban *emberi csontokat*. *1203 földalatti uccát jártak be vakond módjára keresztül-kasul*.

A holnap csatornaépítése ezzel *új irányt kapott*. Most már nem kell a sötétben tapogatózni. A földalatti Budapest térképe teljes útbaigazítást ad. Holnaptól kezdve nem rakják le a föld alá vaktában a házakból kivezető kis csatornákat, a gázcsöveket és villanykábeleket sem. A fátyolt, amely évszázadokon át befedte a sötétség rejtélyes mocskait, letépték a földalatti Budapestről.

1200 ucca és 512 kilométer. Egy kilométerrel sem több és nem kevesebb. Ebben a nagy szövevényes hálózatban *másodpercenként 3500 liter szennyvíz hömpölyög a szűrőtelep, a Duna és a tenger felé*. Esős időben ez a szennytömeg *másodpercenként eléri a 27.000 litert* és a szennyecatornák még mindig nem áradnak ki. Nem csak a földfeletti, hanem a földalatti Budapest is sokat kibír.

Rab Gusztáv.